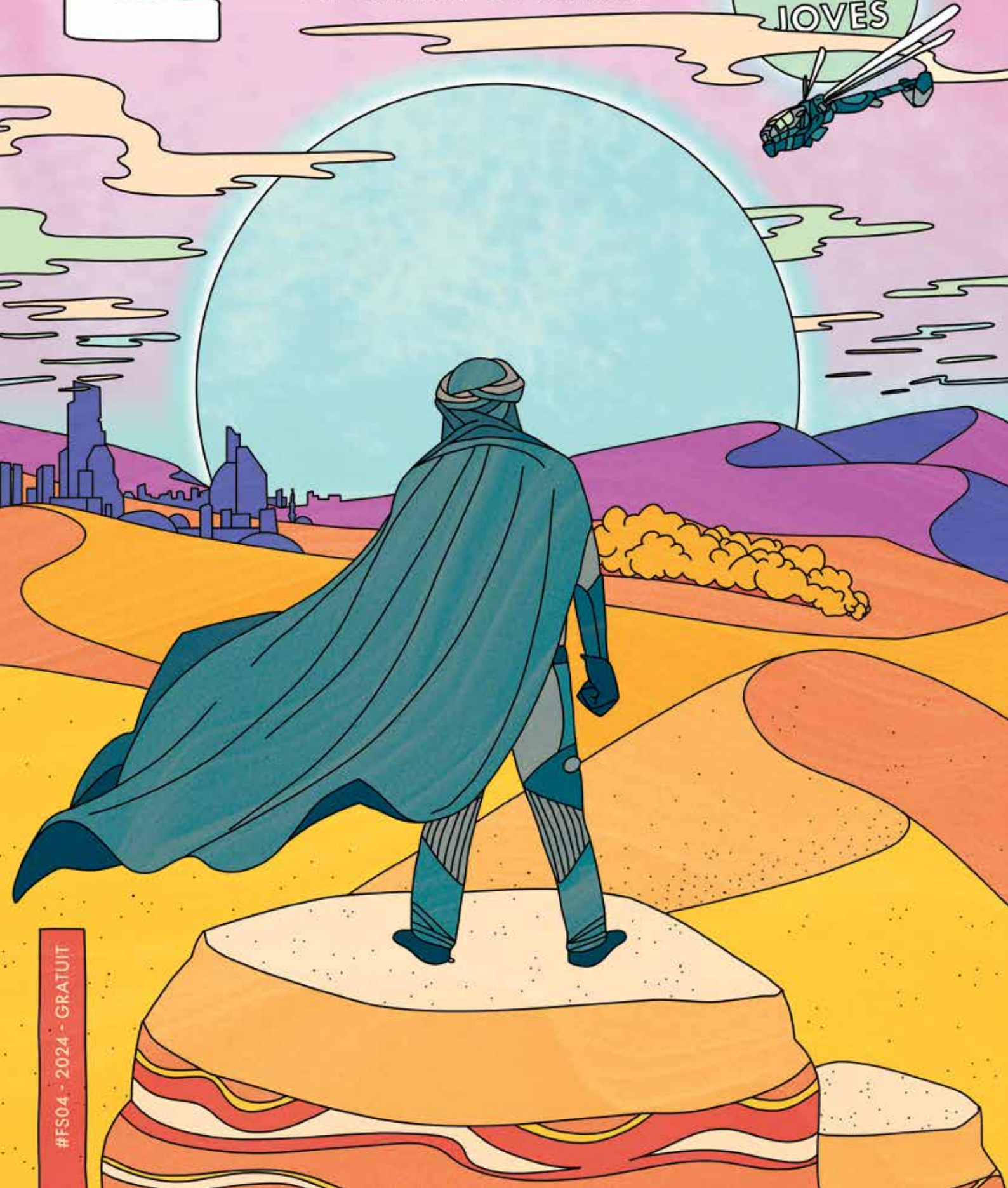

L diari

La cultura, en occitan

FÒRA
SERIA
IOVES

Lo Diari qu'es aquò ?

Lo Diari es un **magazine** que parla de la cultura, tota la **cultura**, mas en **lenga occitana** : literatura, musica, cinèma, videojòcs, arts, spectacle, mèdias, espòrts, societat...

A l'entorn d'un **numèro tematic** que sortís **cada dos meses**, Lo Diari prepausa d'articles d'actualitat, de cronicas, de criticas, d'entrevistas e de dorsiers de fons.

Es ajudat en aquò per una equipa de **monde variats** qu'aiman totes e totes de causas diferentas e que ne parlan cadun e caduna a lor biais.

A cada còp, l'**aspècte grafic modèrne e dinamic** del magazine es trabalhàt per qu'aquò venga un plaser de legir d'occitan !

Lo Diari es pel **curiós** e per la **viatjaira**, per los e las que **descobrisson** l'occitan coma per los e las que lo parlan cada jorn o quasi.

Lo Diari existís en **version papièr**, e tanben en **version numerica**.

Lo **magazine en linha** ofrís totjorn d'articles en **consultacion liura e gratuita**, istòria d'ensajar, e tanben plan d'autras causas : de pòdcasts, de clips, de vidèos, una agenda, e bravamet de contengut aumentat !

VERSION NUMERICA
1.50€
PER MES

VERSION PAPIÈR
25 €
6 numèros
1 an
Abonament en linha

TOT AQUÒ T'AGRADA ?
ALAVETZ ES POSSIBLE
DE T'ABONAR, A COMPTAR
D'1,50€ PER MES.
A LÈU DINS LO DIARI !

lodiari.com

SEGUÍS-NOS !

- LoDiari
- @Lo_Diari
- daniel_lodiari
- @lodiari

EDITO
per Danís Chapduelh

Òu ! Lo Diari es aquí tornat amb un magazine que parla de cultura, en general e en occitan. Aqueste es un fòra seria, totjorn un pauc especial vist que tracta vertadièrament de la cultura de uèi. Per aquò aculhissèm de personas sovent plan joves que nos venon far d'articles sus BD e mangas, hip-hop e K-pop, espòrt e eSpòrt, videojòcs e jòcs de platèu, sciéncias e cosina, mondes imaginaris e societat actuala en abordant de tèmas plan d'uèi, coma, d'exemple, la representacion de las minoritats.

En defòra dels articles, amb Lo Diari anam tanben al rescontre de personas qu'an de causas interessantas de nos contar, qu'an de mestièrs o d'activitats que valon lo còp de ne parlar. Es pas totjorn ligat a l'occitan mas, èi, aquela lenga se pòt amagar pertot, e mai de còps aquí ont degun l'espèra pas !

DIRECTEUR DE PUBLICATION
Eric Fraj

RÉDACTEUR EN CHEF
Danís Chapduelh

MAQUETTE & ILLUSTRATIONS
Cyril Favory, Élodie Saulnier (illustrations complémentaires)

IMPRESSION & ROUTAGE
Grapho12 Imprimeur (Villefranche-de-Rouergue)

DIRECTION
Cathy Lacroix

WEB
Émilie Bosc

RÉDACTEURS
Ancelin Cousin-Fauré, Anne-Pierre Darrées, Diu Negre, Nicolau Granier, Guillaume Gratiolet, Lilith Jouvanceau (amb l'ajuda de Florenç Pòns a l'Ostal del Telh), Capitani Lemosin, Linguipixie, Camille Martel, Manon Mengual, Mossur N., Astrau Papazian, Matieu Poitavin, las liceanas e liceans d'opcion occitan de Victor Hugo a Galhac (Ayoub, Chloé, Dina, Ema, Hermione, Jade, Justine, Kiéran, Léonore, Laurian, Morganne, Murad, Myriam, Sacha, Séléna, Soraya) e lor professor Léo Cros-Humbert.

CORRECTEURS & TRADUCTEURS
Danís Chapduelh, Sèrgi Javaloyès, Estelle Mazodier, Eth Ostau Comengés

PUBLICITÉS
publicitat@lodiari.com

Lo Diari et lodiari.com sont des publications de l'IEO OPM, 11 rue Malcouinat 31000 Toulouse, FRANCE

ISSN 2802-057X (édition imprimée)
ISSN 2610-5683 (édition en ligne)
CPPAP : 0221 G 92946

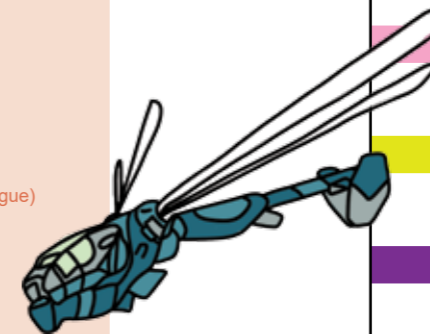
Aqueste numèro especial joves del Diari es publicat amb lo sosten de l'Ofici public de la lenga occitana.

OFICIPUBLIC de la lenga occitana
 GOVERNEMENT

DELÀ LA LENGA www.ofici-occitan.eu

SOMARI

- 4 • Manganas**
L'Ataca daus Titans
- 5 • Botiòlas**
Jujitsufragetas
- 6 • Jòc enrè**
Super Pixel Boy
- 7 • Supereròis**
Ironhearth
- 8 • Au casco**
Chilla
- 9 • Alandada**
Quand la K-pop parla patai
- 10 • Entrevista**
Cédric Babouche
- 12 • Lume**
Nimona
- 13 • Animaccion**
L'Ostau de la Machòta
- 14 • Deu neient ençà**
Duna
- 15 • Tòca-Maneta**
L'eSpòrt
- 16 • Hats e Dats**
Akropolis
- 17 • Au cornèr de las sciéncias**
Una visita a la NASA
- 18 • A taula**
De qué fas de ma cosina ?
- 19 • Planeta espòrt**
Escrima artistica

SNK

UN MANGA CLAFIT DE REFERÈNCIAS MITOLOGICAS

Daus gigants que minjan daus crestians sens memòria, daus guerriers prestes a tot per tuar quelas bèstias, un ambient tan torçut coma pesant... 'Chabatz d'entrar dins l'univers curiós de L'Ataca daus Titans.

Shingeki No Kyojin (進撃の巨人) en japonés o mesma nonmàs SnK, queu manga escrich per Hajime Isayama, nos clonca dins un monde sorne ente los pretenduts darriers daus Òmes (los Eldians) se catan darrier las nautas muralhas de la vila de Paradís despuei lo jorn que cugeren estre abasits per daus ferotges gigants minjaires de charn, los Titans. L'i seguem Eren Jäger, un dròlle ben campat que raiba mas tuar totas quelas raças despuei que veguet sa mair se far engolar per una d'elas.

Si lo monde e l'istòria de SnK naissen plan de las ideas de son autor, i podem totparier trobar beucòp de referèncias culturalas, notadament mitologicas, emb mai que mai lo panteon nordic. Ne'n vam balhar quí quauques exemples mas (mesfiatz !), que siatz prevenguts, los spoilers farán benleu pas fauta.

Adonc, per començar, dins la mitologia

nordica, lo monde cosmologic es divisit en nòu pitits mondes governats per daus gigants/titans e reliats per un aubre beu : Yggdrasil. Daus còps chafrat Aubre-Monde, queu solombrier nos fariá plan pensar a l'aubre de nòu bròchas (una per Titan primordiau) que, se tanben, sembla liar entre elas mai d'una dimension dins lo manga.

Segur, qu'es pas espés a copar au coteu pertant, aura que sabem que i a tanben daus titans chas los Vikings, podem far daus paralleles entre los que los pòden tuar dins lo mite, los dius, e los que los tuan dins lo manga, lo batalhon d'exploracion. En efect, Týr, lo chefe daus dius avant Odin, podriá èstre representat per Erwin Smith, lo chefe dau batalhon d'exploracion avant Hansi Zoe. Fau dire que, en mai de lor plaça de chefe, quilhs dos lai an un braç en mens engolat per un lop per lo prumier e per un Titan per lo segond. Aitanben, en sega logica de quò, lo diu de la guerra Odin siriá representat per Hansi que, coma se, remplaça lo chefe vielh e (azard queraque...) a un uelh crebat.

Contunhessem entau que quò durariá mai que l'atge d'un vielh chen, mas vam pustòst laisser quò de costat per fin de 'ribar d'abòrd a la fin profetica dau monde : lo Ragnarok daus Vikings

L'Ataque des titans #01
Hajime Isayama
Pika, 06/2013
120x180 cm
192 paginas
7,20 €

e lo Grand Terrassament de SnK. Bon, qu'es verai que l'escorciera pòt pareisser un pauc aisada e pertant los dos eveniments parlan de la fin d'un monde (lo daus dius nordics o los daus Eldians), de la possibla debuta d'un autre, mai son tan crenhs coma esperats. De qué se calcular un pauc, non ?

Per 'chabar, dreibirem lo subject emb la famosa tela Saturne 'golant un de sos filhs de Francesco de Goya. Tirat de la mitologia grecoromana, queu tableu nos fai veire un Saturne que sembla los Titans de SnK coma si lor aviá surtit per un uelh. E, si ajostem qu'a la batalha de Trost Eren e son rochier sembla Atlàs portant lo monde, am benleu quí de qué enrejar un trabalh noveu emb un autre panteon. Quò siriá de veire...

Francesco de Goya - Saturne (1820-1823), Musèu dau Prado, Madrid

JUJITSUFRAGETAS

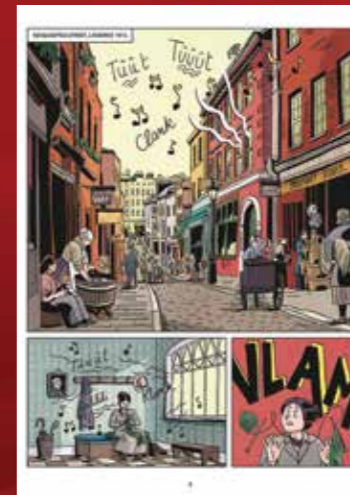
LAS AMAZONAS DE LONDRES

Jujitsufragetas : un sol mot per doas idèas, lo jūjutsu, un espòrt de combat, e las sufragetas, las dònas que lutèron per lor dreit de vòte a Londres. Podèm pensar qu'aquestas doas idèas son plan alunhadas, pasmens veirem amb aqueste roman grafic qu'existís un vertadièr ligam entre aqueste espòrt e aquelas militantas.

Jujitsufragettes es un roman grafic que recebèt lo prèmi dels liceans en 2021, s'inspira de l'istòria vertadièra de las sufragetas e de lor biais de s'aparar.

En 1910, una femna, Edith Garrud, balha de corses de jujitsu clandestinament a las dònas victimas de violéncias conjugalas. Dins lo roman grafic, Edith Garrud dirà : « Anatz pas aprèner a vos batre, mas desaprèner a vos batre pas ! » Es sus aqueste principi d'autodefensa que repausa tota la tecnica del jujitsu : utilizar la fòrça de l'adversari per la revirar contra el meteís. Aqueste espòrt es plan utile per las femnas sovent mai pichòtas que lor òme. L'espòrt ven alara un mejan de s'emancipar : la persona oprimida es plan capabla de venir son pròpri defensor. Dins aquel Londres de la debuta del sègle XX, las sufragetas anglesas de la WSPU (Women's Social and Political Union) d'Emmeline Pankhurst son de tot temps arrestadas, empreisonadas e quitament tuadas a la seguida de lors accions de luta. Edith Garrud es alara engatjada per crear una unitat de proteccion apelada : « The Bodyguard », « The Jujitsufragettes » o encara « Las Amazonas ». Aquesta brigada se pòt alara defendre contra la repression policièra d'una violéncia vertadièra. Las sufragetas van defendre lors dreits fins a la capitada de 1918 que las femnas obtendràn lo dreit de vòte (1944 en França).

Vesèm qu'aqueste roman grafic, tot ben que parle de la debuta del sègle XX, es encara d'actualitat. S'i tracta de la violéncia feita a las femnas, de las violéncias policièras,

del feminisme criticat, de la luta contra l'opinion publica... Aquela istòria permet de plan comprèner la motivacion d'un soslevament femenin : entre la repression per carrièras, la violéncia a l'ostal e lo « morralh » metut a las femnas, mancan pas de rasons per se revoltar. Lo punt fòrt d'aqueste roman grafic es que dintram dins lo mond de las sufragetas amb los uèlhs novicis d'un personatge qu'es solament una practicanta del jujitsu. Aquò nos permet d'aver las responsas a nòstras questions e de comprèner los mecanismes d'aqueste movement sens dificultats. L'umor, qu'es tanben plan present, nos fa dintrar aisidament dins l'istòria e nos estacar als personatges, colorats e prigonds.

En tampant la darrièra pagina de Jujitsufragettes, les Amazonas de Londres, avèm pas qu'una sola enveja : nos metre tanben dins l'accion, nos bolegar, lutar pels nòstres dreits e nos saupre defendre, demostrar la fòrça del dit « sèxe feble ». O cal dire, la femna es son pròpri « bodyguard » ! Es una òbra que visa just, que tòca e que butassa tanben per rapelar que la femna es tan capabla coma un òme, la poténcia cambia de camp e lo còs femenin es pas mai victima mas actor de sa libertat. Es dire a las femnas qu'an lo dreit a l'activitat fisica, lo dreit d'espleitar lor còs, de se sentir poderosas, fòrtas e engatjadas.

Jujitsufragettes,
les Amazonas de Londres

Clément Xavier (scenari)
Lisa Lugrin (dessenh)
Albertine Ralenti (color)
Delcourt, 2020
Francés
136 paginas
22,7 x 29,8 cm
EAN : 9782413022718
21,90 €
(14,99 € en version numerica)

LOÏC E BORIS

VESON LA VIDA EN PIXÈLS

Benvenguda dins un mond fach de pixèls, de colors saturadas e de musicas electronicas simplistas, un mond que dison : las consòlas de jòc 8 e 16 bits ! Loïc Clément (amb qual parlèrem) e Boris Mirroir signan amb *Super Pixel Boy* una òbra originala, una immersion saborosa al còr de la pòp cultura de las annadas 80/90.

Supèr Pixel Boy es un mainatge de las annadas 80 que creis entre lo Telhan de Medòc e Ortès ont vivon sos grands. Es lo raconte d'una generacion, la primièra, que cresquèt amb una maneta Nintendo o Sega entre las mans, e los animats japoneses a la television. A la debuta del raconte, falta de consòlas performantas, cal acompanhar los adultes a l'estanquet per poder accedir a una bòrna d'arcada, sol mejan d'aquel temps de jogar a de bons jòcs. Quand òm se tròba sens un sòu, cal finaudejar, atal aprenèm la tecnica del « ops, me resbalé », elaborat per l'eròi del temps de vacances en Espanha.

Quichar sul boton Player 2 per forçar un jogaire a vos acceptar dins una partida comuna, òc aquò marchava vertadièrament.

Tecnica eficaça mas riscada !

Puèi arriban enfin las consòlas de salon ! Descobrissem aquela revolucion pels uèlhs d'un dròlle plan de son temps, amusant e estacant. Dins aquela benda dessenhada se tòrna tanben trobar l'ambient de las revistas qu'acompanhavan aquel moviment, que los autors nos prepausan de vertadièras falsas cronicas de qualques uns d'aqueles jòcs marcats.

Quand daissam las scènas de vida d'un mainatge de las annadas 80 per parlar d'un jòc, l'eròi es projectat dedins. Aquò permet aquel pixel art. Lo personatge que dintra dins la tele, aquò m'agrada.

Aquò's per l'explicacion.

Podèm pr'aquò veire un parallèl pertocant entre lo jòc *Another World*, una òbra culta, sorna e espauruganta, e la rintrada al collègi de l'eròi. D'un biais general, cada jòc mes en imatges acompanha l'evolucion de l'eròi dins la vida vertadièra. E atencion, lo prepaus aici es pas de dire que los jòcs vidèo, aquò èra mièlhs abans, perque onèstament, èran sovent tròp dificils e pas forçadament jogadisses. Mas nos podèm sonque meravilhar del trabalh de Boris Mirroir que dessenha aqueles jòcs amb un respècte mesclat d'umor.

estanquet : café, bar / finaudejar : rusar / me resbalé : en espanhòl ai limpat, j'ai glissé / sorna : escura, sombre / jogadís : de bon jogar, jouable / afogat : apassionat

La causida dels pixèls es d'alhors pro evidenta per Loïc Clément.

Es polit. Al contra de las debutas de la 3D, es una estetica que vielhís pas.

Super Pixel Boy es una òbra en 3 tòmes que los dos primièrs son ja sortits, lo darrièr deuriá arribar en fin d'annada 2024. I a tanben de *bonus stages*, aimi particularament aquel sus *Link's Awakening*, lo primièr *Zelda* sus Game Boy, que sentissèm vertadièrament l'ambient de la consòla.

D'unes dison lo Game Boy mas meritarián d'anar en infèrn.

Es plan notat.

Demoram sus una cresta entre nostalgia de l'enfança e dels monds imaginaris, e umor, trufariá e mai caricatura d'aqueles jòcs vielhs que pausèron las basas del *gaming* actual. E los autors demòran d'afogats !

Boris coneis plan la scèna independenta, çò que l'empacha pas d'aver ponçat lo darrièr *Mario*. Ieu perloungui mon amor del videojòc amb mon ainat. Jogam amassa, li fau descobrir de vielhariás.

Nivèl bònus		
Consòlas e jòcs de ❤️		
Jogaire	Consòla	Jòc
Loïc		
Boris		

Imatges : Super Pixel Boy, Boris Mirroir e Loïc Clément/Delcourt

IRONHEART

LO SUPER-RETRACH

Adiu los pitits ! Veiquí un segond super-retrach ente vos vau presentar una novela supereroïna qu'avetz benleu desjà descuberta dins un filme, un dessenh animat o una benda dessenhada : Ironheart.

Nascuda a Chicago dins l'Illinois, Riri Williams es una jòuna afroamericana de 15 ans, mai qu'intelligent. Es un geni. Per exemple, 'la es desjà estudianta au famós MIT, lo Massachusetts Institute of Technology. Qué fai per s'ocupar dins sa cambra dau campus dau temps que los autres estudiants son a festejar ? Se bricòla una armadura semblabla a la d'Iron Man ! E mai que fonciona per de bon ! Mas la precocitat a son revers : Riri a pauc d'amics...

Brian Michael Bendis, son creator, explicava que voliá apondre mai de personatges segondaris dins l'univers d'Iron Man. « De tots los supereròis, qu'es lo qu'a lo grop mai restrech de personatges segondaris respecte aus autres personatges de son nivèu, coma Spider-Man o Batman », çò disset dins una entrevista en 2016. E mai, per se, lo fach que Riri incarne Iron Man es una declaracion importanta : tot lo monde pòt incarnar quilhs eròis. « Davant, eran daus òmes blancs, mas qu'es pas lo monde dins lo quau vivem. » Tanben, son personatge es basat sus de las recerchas que faguet sus daus subjectes que l'interessan coma « los jòunes genis mai los mainatges de Chicago qu'eissian de far quauquaren de lor vita adonc que las ruas son literalment de las zònas de dangier ». Per Bendis, l'atge de Riri a una part de magia. « Dins de las culturas, setz considerat coma un adulte, mas i a de las partidas entieras de vautres que son d'enguera las d'un mainatge. Sabetz quitament pas çò que sabetz pas d'enguera. Qu'es vengut un daus mantras de Riri, perque ne'n es mai conscienta que l'adolescenta mejana. (...) Qu'es a la vètz excitant e espaurissent, coma l'es lo monde reau. » E Bendis d'apondre que pensa vertadièrament qu'un dròlle de 15 ans se pòt fabricar una armadura d'Iron Man e la portar pertot, si òm lo lascia far. Veiquí un brave trabalh pratic... vos sentetz capables ?

Per descobrir nòstra eroïna, podetz legir los dos tòmes d'*Invincible Iron Man : Ironheart* de Brian M. Bendis, dessenhats per Stefano Caselli e editats en 2018 e 2019 per Panini Comics, mai lo *Marvel Action Frissons : Peur bleue* de 2022. Lo Doctor Strange e Ironheart I-i parten a la recerca dau Darkhold, un libre magic e sorne. Per çò qu'es daus ecrans, Riri fai son aparicion dins lo filme *Black Panther : Wakanda Forever* mai dins la seria animada *Marvel Rising* disponibla sus la plataforma Disney+. Una altra seria li deuriá èsser consagrada. Es estada filmada mas son avenir es incertan, per çò de las chaumas qu'an secodut Hollywood en 2023.

A plan leu per descobrir un nouve jòune eròi e bona lectura o visionatge a totes e tots !

respecte a : en comparason de, eu égard à / mainatge : dròlle, enfant / de las : quauquas, certanas / d'enguera : enquera, encore / a la vètz : au còp, à la fois / chauma : greva

La suava enauçada dau rap femenin

L'imatge dau rap femenin a ben cambiat despuèi leis annadas 90. Lo rap femenin de l'epòca podíá cultivar un folclòre sexualizat, notadament portat per la « queen bitch » Lil'Kim. En França, pas de filhas tant popularas, franc de Diam's, aici tanben lo genre trantalha entre politica, performança ò temptativas dobtosas de copiar lo modèl american. Ara, de mai en mai de fremas pujan lei streams e lei vendas de disques. Ilustracion en viu, un ser de setembre de 2023 a Castèrainard, pròchi Avinhon.

La Rotonda, sala d'espectacle de la comuna, acuelhe aquesto ser Chilla, en virada per son album Ego. Dins la fila, de collegianas, t-shirt a la glòria de Chilla, en trin d'acabar un placard pintrat de còrs e de mòts d'amor per la rapairitz. Lo temps que lei pòrtas si duebran, lo public qu'arriba es joine, pasmens familhau, que lei parents acompanhan seis enfants.

La premiera partida es facha esto ser per Amalia, joia rapairitz originària de Marselha, acompanhada per un bateire e un bassista. Una preséncia ben assetada, de còps comica, lo flow mitat cantat se muda de còps en un debit tirat a la melhora sòrga dei Busta Rhymes e autrei Eminem dau sègle passat. Lei paraulas parlan sentiments, ego trip segur, relacions umanas, lei repics son représ per un public clarsemenat mai ben present, que fa a Amalia un acuelh entosiasta fins a la darrièra cançon de son set.

Un temps, puèi arriba Chilla. Vint e nòu ans, neissuda en Soïssa, una carriera començada en 2017 e mai de 180 milions de streams comptats en 2022, es acompanhada d'un clavièr e d'un DJ/backer. Un show fargat per lei festenaus, qu'es fach esto ser davans quauquei doei centenats de personas, leis adreïças si fan leis uelhs dins leis uelhs, leis esclats de rire entre la sala e l'empon son complicités. Es lo darrièr de la virada, avans una pausa e un album previst per 2024, explica Chilla, que nos rampèla que fa seis ans qu'a pas quitat la rota. L'ambient intimista es

calorós, la magia pren, lo public, pas tant generacion Z e pas tant femenin qu'aquò, repren lei repics sens problèma. Son DJ e conceptor musicau, Matou, un grand barbassut en camia de basket, s'asseta subran darrièr una violoncèla per acompanhar Chilla. Totei dos an fach d'estudis dins la musica, entre lo conservatòri (violoncèla per Matou, cant jazz per Chilla). Una bòna ora e mieja de concert mai tard, Chilla nos quita en nos laissant lo sentiment d'èstre una brava collèga.

Un discors umanista, pastat dei costumas dau moment (allusions ai marcas de luxe, a la venda de substàncias illicitas), pasmens lo discors es pas neutre : una cançon coma *Si j'étais un homme* abòrda lei questions d'egalitat entre lei genres e vòu far avançar lei mentalitats d'un public larg (33 milions de vistas per lo clip sus Internet).

Son tròp raras lei fremas dins lo rap *mainstream*, tant coma dins la musica en generau. En 2023, segon lo ministèri de la Cultura, 41% dei representacions solament eran asseguradas per de fremas, a l'encòp en musica coma en teatre. Lei mestiers de la tecnica si son duberts recentament a mai de feminitat, coma illustrat sus tota la virada de Chilla per la preséncia ai lumes d'una joventa. Pasmens aquelei chifras son en nauça d'annada en annada.

Un signe dei temps bessai ?

QUAND LA K-POP PARLA PATAI !

Imatges : Yun_Q

La K-pop, movement espelit en Corèa del Sud seriá una arma de mai per la destruccion de la diversitat ? Quò's benlèu pas tan simple... BTS, lo mai famós d'entre totes los grops de K-pop, daissèt una plaça per la diversitat culturala coreana dins una cançon de l'album *O!RUL8,2?* sortit en 2013. En rota per una exploracion mai detalhada d'aqueste tròç !

D'en primièr, tornem sus çò que son los BTS. Lo grop se compausa de sèt membres, tres rapaires (Suga, J-Hope e RM), protagonistas de nòstra analisi, e quatre cantaires (V, Jin, Jungkook, Jimin). BTS es actualament LA referéncia K-pop dins lo monde, e coneis una capitada planetària. Dins lor òbra, es interessant de s'arrestar sus la cançon *Paldogangsan* que tira son inspiracion de las diferentas vilas natalas de sos membres. La causida de rapar en satoori, un tèrme per designar los dialèctes coreans, aviá per tòca d'esclairar aquela diversitat. J-Hope parteja, dins lo libre *Beyond the Story*, l'origina de l'idèa d'aquela cançon :

« Cadun de nautres a crescut dins un environament plan diferent. Alèra, en parlar de nòstras vilas natalas respectivas, l'idèa nos es venguda de far un rap dins lo "patai" de las diferentas províncias, e aquò nos a plan agradat. "Soi de Gwangju, tu de Daegu, e tu RM, d'Ilisan." Ensagem d'escriure una cançon dins la quala cadun parlarà de sa vila natala en utilisant lo "patai" de sa region, qu'avètz çò qu'ai prepausat. »

La cançon *Paldogangsan* se presenta coma un *clash* amistós, una tençon d'auèi, ont cadun compara e defend amb umor sa província. Un exemple marcant es la replica de Suga : « Per çò qu'es del satoori, aquel de la província de Gyeongsang es lo melhor. Es cool e sòna plan, perfiech per descriure nòstres sentiments. »

La cançon abòrda mai largament l'utilizacion del satoori. Un membre representant la capitala coreana soslinha : « Èp los campanhards, ieu ai l'èime tipic de Seol. Soi nascut

a Seol, ai après a plan mestrejar son lengatge. E mai se d'aquesta passa, lo satoori es fòrça respectat. Òc-ben l'avoè, los dialèctes son puslèu cool. Mas aquí quò's lo corean estandard, e es mai simple. La debuta e la fin de las frases son plan definidas e organizadas, constituïsson l'exemple perfiech de bona construccion de la lenga coreana. Sol lo corean de Seol s'acoquina plan amb l'anglés. »

RM exprimís aquí una preferéncia pel corean estandard, que seriá mai en fasa amb l'anglés, quitament s'evòca tanben son admiracion per la beutat dels dialèctes regionals. Vesèm aquí regisclar una situacion que sembla integrada en Corèa, tanplan coma en França.

Suga respond d'un biais benvolent : « Vau ensajar d'èstre onèst. Lo satoori de Gyeongsang dona enveja de l'empregar. Lo dialècte de Jeollado es simpatic. Tre que comenci de los utilizar, soi tot content. Perdequé contunhar de se batre, al final quò's lo mèsmè corean. Levatz los uèlhs, sèm totes jos mèma cèl. Podèm totes comunicar, non ? »

Aquesta responsa soslinha l'unitat malgrat las diferéncias. Suga acaba en botar l'esclaire sus l'importància de la compreson mutuala, en disent que la diversitat lingüistica deuriá pas èsser un motiu de division.

Aquò fa resson a la situacion de l'occitan dins son aïral lingüistic e mòstra atanben qu'un grop de reputacion mondiala tal coma BTS pòt contribuir a valorizar e preservar aquelas diversitats culturalas e lingüisticas !

CÉDRIC BABOUCHE

AQUARÈLA E JUEC VIDEO

Foto : Michaël Tirat

Cédric Babouche es un artista emb un percors original : especializat dins l'aquarèla, fasquèt de las BD e tanben del cinèma d'animacion, en França e al Japon emb un mèstre del genre. En 2023, coma director artistic de son estúdiu Un Je Ne Sais Quoi, sortiguèt dins lo monde entièr Dordogne, un brave juec vidèo que se tròba tanben èstre lo primièr localizat en occitan. Influéncias, formacion, tecnicas de trabalh, nos desvèla un pauc son percors, qu'a de qué donar qualques inspiracions !

Trabalhèretz amb Rintarō, un mèstre de l'animacion, de qu'avètz après amb el ?

Èri enquèra junior, aviá fach nonmàs dos corts metratges e un pauc de direccion artistica dins de las serias d'animacion, quand me tornèri trobar son assistent. Trabalhèri dos ans e mièg emb el, en França, mas anavi al Japon de temps en temps, supervisavi una equipa de 80 personas. Quò's el que m'ensenhèt coma venir lo realizator que sei aura, emb quela capacitat a anar quèrre lo melhor de chascun per far deus braves projèctes.

Lo biais de far es diferent al Japon ?

Sus la tecnica, quò's pas tant diferent, i a pas 150 biais de far un filme. La gròssa diferéncia se fai subretot al nivèl de l'enquadrament : al Japon, quand lo realizator parla, se pòt pas contestar ; quò vòl pas dire que fal tot acceptar, mas se qualques nos agrada pas sirem mai diplomatas, mentre qu'en França, sem mai dirèctes. Passarai plan mai de temps a justificar çò que vòli far a deus grafistas francés qu'a deus japonés que se

botarán còpsec a l'obratge. I a de las diferéncias culturalas pro importantas.

Es un sòmi per plan de monde de partir al Japon, l'experiéncia èra a la nautor ?

Passèri per tots los estats en trabalhar emb lo Japon, del mins a la debuta. Dumpuèi ai puescut i anar mai d'un còp, e trabalhèri enquèra, per Dordogne e d'autres projèctes futurs, a far de las collaboracions al Japon, per çò que quò's un país qu'aimi fòrça, dins çò que pòrta d'imatge, de pòp cultura. Al Japon i a deus còdis e deus biais de trabalhar que te fal respectar, te fal parlar japonés per exemple, que parlan pauc anglés. Aladonc as la necessitat de préner en consideracion tota la cultura darrèr. I tornèri trobar quela volontat de se botar al servici total de l'autor, quitament se quò pòt tresvirar un pauc. En França acceptarem mièlhs que lo projèct siasque pas exactament coma auriam aimat. Un còp 'cabat lo trabalh emb Rintarō, me trobèri esrenat, per çò que assajavi de me botar dins lo ritme de trabalh deus Japonés, a tal punt qu'aviá pus del tot enveja de trabalhar emb lo Japon. E puèi après èstre partit un pauc emb de las equipas francesas,

lo trabalh emb los Japonés lo trobèri a dire. Mas m'agrada totplen la libertat creativa qu'avèm en França.

Avètz un percors atipic !

Sabi pas. I a 15 ans aviam pas la causida, l'animacion quò èra subretot París, aladonc i faliá montar. Uèi avèm deus sostens financers pertot, chasca region a sos pòles d'atractivitat en animacion e en juec vidèo, quò's pas rare d'ager deus creators que parten, mas pensi que quand sès jòine quò's necessari de 'nar a París te far las armas. La diferéncia quò's que sei tanben autor, ai donc quela libertat de causir l'endrech d'ontè trabalh. Quò's pas lo cas quand l'òm es grafista dins l'industria.

Cossí se comença una aquarèla ? E cossí se passa en 3D ?

A la debuta, i anem al credon, fasèm deus dessens d'observacion. Apréner a contrarotlar las colors quò ven emb l'experiéncia, en anar far deus crocadís defòra. Aura fau deus dessens sus deus papieron o sus ma tauleta e los laissi a costat. Puèi comenci a pintrar sus la fuèlha, e vau cercar las ombras, la lutz, las bonas colors, sòrti las brossas.

Imatge : Dordogne-Un je ne sais quoi/Umanimation Focus Entertainment

Imatges : Cédric Babouche/Un je ne sais quoi

Pintri sens estructura, quò me permet de gardar un biais d'espontaneïtat, e d'acceptar las errors, las tacas, las diferéncias emb çò qu'auriá imaginat a la debuta. Dins Dordogne, decidèrem que jogaires e jogairas se podrián desplaçar en foncion d'un angle de camèra donat, quò nos permet de crear deus decòrs en 3D, un pauc coma del teatre, emb una perspectiva impausada, per demorar pròches del dessenh de despart. Las aquarèlas dins Dordogne son a 95% pintradas sus papièr, après las passam a l'escanèr, e dins un logicial 3D. Quò fai coma quand l'òm projècta sus un ecran : se bòtas la man davant, l'imatge se tròba sus la man. En plaça de botar la man, botèrem deus volumes que corresponden a çò que i a dins l'illustracion. Se i a un ostal, ne'n fasèm una modelizacion 3D e projectam l'imatge sus quel volume. Ental una illustracion facha a la man

Imatge : Mr Tic Toc & the Endless City, Un je ne sais quoi

ven un imatge en 3D. Enfin, quò's mai complicat que quò, mas assagi de zo dire simplement !

Sus Dordogne avètz tot fait ? Cossí formatz los autres artistas a vòstre estile particular ?

Fasquèri 95% de las aquarèlas. Los 5% fachs per l'equipa son deus decòrs diferents del demai del juec, quò permet a l'equipa de se testar. Pòdi pas tot far ieu e quò's pas la tòca tanpauc. An pintrat tots los objèctes, quò fai préner de l'assegurança emb l'aquarèla. Ai vertadièrament enveja que se melhoren, fuguèsse nonmàs per lor plaser personal. Après mos projèctes quò demòra ma direccion artistica, e ai totjorn enveja de pintrar, ai pas previst de 'restar. Quò fai que me gardi deus decòrs claus. Aquí trabalham sus lo projèct venent ; la camèra sirá mai drubèrta, anem poder virar a 360° dins deus decòrs, e desjà vesèm que quò's complicat de reproduire mon estile dins deus exteriors drubèrts...

Perqué vos lançar uèi dins lo videojòc ?

Quò's un mèdia emb lo qual podèm contar de las causas d'un biais diferent, pas coma al cinèma o dins las serias qu'impausan una istòria que fal gaitar sens ager la man dessus. Lo juec

vidèo, pòdes escriure de las istòrias ricas, e dins lo mesme temps trabalhar sus l'interactivitat, la jogabilitat. Après chas nos fasèm deus projèctes qu'apelam « transmèdia ». D'en primièr escrivèm una granda istòria e après atalhonam per z'adaptar a diferents mèdias. Dordogne i a lo juec, mas sèm tanben en trin de preparar una BD que contarà la vita d'un personatge del juec, Renaud. Farem tanben un cort metratge d'animacion emb tots los elements creats per lo juec, que conta coma la quita granda mair 'ribèt en Dordonha quand èra dròlla. Lo juec es nonmàs una partida d'una istòria mai bèla, me sei concentrat dessus per çò que quò permet de trobar deus finançaments mai viste que per l'animacion e de desvelopar un scenari e un univèrs grafic comun a tots los mèdias.

Es modèrne !

Quò's çò que fan belcòp de societats a l'ora d'aura. Z'avèm vist emb la seria Arcane, tirada de League of Legends, emb totas las adaptacions de l'univèrs Star Wars en juecs, filmes o serias. Quò's quò lo transmèdia. Bon, per de las licéncias que valen quauques miliards de dòlars, mas dins l'èime veiqui çò que nos interèssa : crear de las istòrias e trobar lo melhor biais de las contar sus mai d'un supòrt !

Imatge : Dordogne-Un je ne sais quoi Umanimation/Focus Entertainment

localizat : adaptat a una lenga (tradusit) e una cultura o un territòri / junior : se ditz de qualqu'un que comença dins son mestier nonmàs : solament / del mins : du moins / tresvirar : treblar, chambouler / esrenat : crebat, fatigat, éreinté trobar a dire : trobar de manca / credon : crayon / crocadís : dessenh, croquis

assajar : ensajar, essayer
atalhonar : copar en pitits bocins / èime : esperit

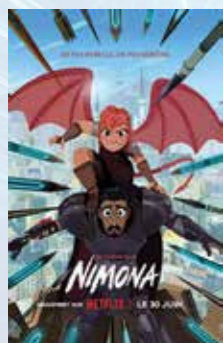

NIMONA, EROICAS FANTASIÀS

Nimona, lo filme d'animacion produsit per Netflix, es un tresaur. Charra d'un biais intelligent dei tèmas pregonds coma la diferéncia ò lei prejutzats. L'istòria es risolièra e plena de vòia. Lo Diari a adorat.

Ne'n vaquí lo pitch : per se disculpar, un chivalier acusat d'un crime terrible sona Nimona, una jovenòta que càmbia sei formas segon lei situacions que rescontra. Mai lo dobte arriba. Nimona es-ti lo mostre, fin finala, que lo chivalier vòu destrusir ? E es-ti pas eu responsable de sa temptativa de murtre ?

Nos agrada de veire lei representacions fòrtas dei dròllas guerrieras. Nimona es un personatge coratjós mai a tanben sei paur, sei mancas e sei flaquesas. Son default lo mai grèu es son iperactivitat.

Nimona
de Nick Bruno e
Troy Quane
Annapurna Pictures
2023
99 minutas
Sus Netflix

Per charrar dei personatges dins lo filme : i a pas de bons ; i a pas de marrits. Lei marrits son d'individús convençuts de faire lo ben. Leis òmes son fòrts mai sensibles. Ballister Boldheart, l'eròi, parteja l'aficha ambe Nimona, en tota paritat, e es coratjós, ensenhat, e valent. Son ipersensibilitat es una fòrça coma una flaquesa. Aquela diversitat de caractèrs permet de mostrar qu'existís pas de nòrma per exprimir son tendrum, qué que siegue lo genre de cadun-a. Un tèma inedit dins un « animat », çò qu'es de bon sotalinhar. La relacion dau chivalier ambe son amorós es banalizada dins un ambient d'heroic fantasy, aquela banalizacion ne'n fa pas un tèma centrau e ajuda a sa normalitat.

Mai coma un filme tant ambiciós, liure, tan ben produsit, a-ti poscut veire lo jorn ? Sa produccion fuguèt luenh d'èstre simpla ! Nimona es un lòng metratge adaptat d'un roman grafic de l'autor N. D. Stevenson, que lei drechs son estats aquesits per Blue Sky (estúdio d'animacion de la Fox) en 2015. Lo projècte èra doncas a s'alestir au moment de la croma de la 21st Century Fox, mai a pas contunhat sota lo baile de Disney. Disney aviá calat la produccion, puei cancelat

la sortida de Nimona per genier de 2022, enfin la societat Annapurna a anoncièt que l'anava tornar lançar e lo filme seriá lo promier de sa novèla division consagrada a l'animacion. Après aqueu borrolament, lo realizator Patrick Osborne laissa sa plaça au pareu Nick Bruno e Troy Quane, mentre que Netflix se liga au projècte per assegurar sa distribucion mondiala après sa projeccion au festenau d'Annecy. Lei tematicas LGBT an-ti fach paur a l'oncle Disney ? Va podèm pas dire...

Fin finala, Nimona es un objècte pòr irresistible. Nos agrada son animacion 2D, lei flamas dins leis uelhs de la terribla chatoneta escantilhan dins vòstre pichòt ekran. Lo generic de fin es un chalé e lo fau agachar fins a la fin per tastar a sa musica. Ansin, per completar, vos faudrà escotar la benda originala de Christophe Beck que signa tanben lo son de Frozen (1 e 2).

Siam espantats e socitós a l'encòp qu'una cadena de streaming pòsca porgir un animat d'una tan bèla qualitat. Ambe Nimona, que presica per la diversitat, una diversitat que manca pas de referéncias culturalas, lei grandei salas an de qué aguer crença !

Matieu Poitavin

L'Ostau de la Machòta

Amigas e amics de la magia e deis istòrias per s'evasir, alestissètz-vos e seguissètz-me dins leis Illas Bolhentas !

Es aquí que se debana la part màger de la seria L'Ostau de la Machòta (Luz à Osville en francés e The Owl House en anglés). Aqueste univèrs meravilhós fuguèt creat per l'animatritz estatunidenca Dana Terrace e publicat sus Disney+ en 2020 après quasi 5 ans de preparacions e d'imaginacion personala. Aquela que trabalhèt tanben sus lei serias Gravity Falls e DuckTales per Disney nos presenta aici un monde conoissut coma lo Reiaume dei Demònis.

Lei creaturas tan nombrosas coma diversas vivon sus d'illas dichas Illas Bolhentas que son de veri lo còrs d'un titan mòrt, dins un ambient inspirat dei dessens de Jheronimus Bosch e de l'arquitectura russa. Seguissèm lòng de l'istòria l'aventura de Luz, jòia umana dau Connecticut (estat deis USA) que pantaia de venir una bona masca e que tròba per azard una pòrta magica que la menarà dins un monde estranh. Aquita encontrarà Eda, la Dama-Machòta, mai poderosa masca deis illas, e King, pichòta creatura que se ditz « Rèi dei Demònis ». Estent pas una masca, Luz pòu pas emplegar de magia, mai es pas aquò que l'arrestarà, e l'empacharà pas nimai d'intrar dins una escolà per i aprendre la mascariá.

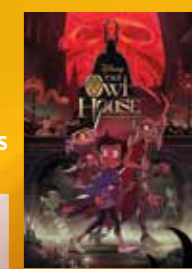
En mai dei tres personatges principaus de la seria, rescontram tanben leis amigas e amics de Luz que son Willow e Gus e de personatges que lèu, prendràn una importància vertadièra dins la seria coma Amity, Raine o Hunter. Totei emb una personalitat particulara que s'i estacam fòrça rapidament. Maugrat que siegue d'en promier una seria per leis enfans, tracta tanben d'un molon de tematicas fòrça seriosas. La politica, la manipulacion, lei relacions amorosas e amicalas, l'acceptacion de se, l'intolerància e lei mecanismes

de l'òdi e de la discriminacion son totei de subjècts que la seria explòra fòrça. La realizacion e leis enjuecs son justes e la direccion artistica, fantastica e colorada. Emai se fuguèt arrestada de fòrça per Disney après la sason 2 (Dana Terrace capitèt a pena de produrre tres episodis de conclusion), l'istòria demòra de mai en mai interessanta e fòrça ben organizada, perpensada despuei la debuta.

En mai d'aquelei qualitats, la seria es tanben reconoissuda per sa representacion LGBTQIA+, quauquaren de rare per Disney. Aquesta es perfectà per una idèa : la banalitat. Luz es bisexuala e desvolopa una relacion emb una altra chata sensa tragèdia, regèt o òdi. De personas bisexualas, lesbianas, omosexualas, trans e non-binàrias son presentas lòng de la seria sensa que siegue jamai un subjècte, çò que ne'n fa un exemple (e una promiera) dins nòste monde uman.

Per resumir, aquesta seria es una belòia rara e preciosa. Facha per lei pichons, totei leis atges ne trason pasmens un nivèu de lectura adicionau. Sentissèm l'amor qu'es estat porgit dedins e aqueu que ne'n podèm tirar. Una òbra d'aquesta novèla èrsa de serias dubèrtas e artisticas per totei coma She-Ra, Gravity Falls o Amphibia. Una òbra qu'auretz de regardar !

The Owl House/Luz à Osville
Dana Terrace
Disney – 2020
3 sasons
43 episodis de 22 o 44 minutas
Sus Disney+

DUNE GUÈRRAS ESPECIADAS

En ua galaxia briga luenhèca, un planeta, Arrakís, qu'ei au còr de tosas las lutas. Perqué ? Pr'amor qu'ei l'unic endret on s'i pòt trobar l'Espècia : ua prova miraculosa, qui hè possible los viatges per l'immensitat de l'espaci, los poders psionics e la quita immortalitat au còp.

Atau, que's poderé pausar lo quadre de l'òbra màger de Frank Herbert : *Duna*. Un classic de la sciéncia-ficcion e, despuish quauques annadas, ua vertadera fascinacion culturau. En efèit, aqueth roman de 826 paginas publicat en 1965, que'ns conta l'istòria de Paul, nòble eretèr de la familha deus Atreides, enviat dab tota la soa familha sus Arrakís entà s'assegurar que's debani com cau la produccion de la substància tan cobejada. Mes aqueth planeta qu'ei tot dangèr : los Fremens (autoctònes), los Harkonnen (familha rivau) e lo quite Emperaire Padishah Shaddam IV que son a l'argüèit. Las espròvas ne mancaràn pas e Paul Atreides qu'aurà a las passar entà que susvivi la soa familha. Au parat d'aqueras, lo joen Atreides que descobrirà lo planeta soat Duna, los Fremens e l'uman qu'ei destinat a vàder tanben. Per aver cinquanta-ueit ans, lo conte de Frank Herbert ne manca pas de parlar deus subjèctes màger de uei : ecologisme, poder, fanatisme e consumerisme descabestrat.

Ua istòria qui ne manquè pas tanpòc d'interessar lo cinèma, dab mantun ensai d'adaptacion. Lo purmèr, realizat per David Lynch en 1984, n'encontrè pas lo son public e tà tot díser lo resultat finau n'estó pas a la hautor de l'ambicion deu roman. En 1975 Alejandro Jodorowsky que s'i èra dijà ensajat shens s'i escàder tanpòc. *Duna* que gahè lavetz la reputacion de non pas estar adaptable au cinèma. Que caló esperar 2016 entà entèner a

parlar d'ua navèra adaptacion miada per un especialista deu genre, En Denis Villeneuve ! Ua escaduda. Totun ! *Duna : purmèra partida*, sortit en 2021, que balhava au public çò qu'esperava despuish longtemps e dab ua seleccion d'actors de las bonas : Timothée Chalamet, Rebecca Ferguson, Oscar Isaac, Jason Momoa e Stellan Skarsgård... Quina equipa ! Fidèu, a còps a la linha, a l'òbra romanesca, lo filme que permetèva totun, a'us qui ne'u coneishen pas enquèra, d'entrar a tot doç en aqueth univèrs deus rics.

Tan ric qu'interessè tanben l'industria deu jòc vidèu. En efèit, lo darrèr vadut, de l'estúdiu bordalés Shiro Games (creators de *Northgard*), *Dune : Spice Wars* qu'ei ua vertadera escaduda (mei de 7 000 avis positius sus Steam). Un jòc d'estrategia en temps reau, un 4X com disen, qui'vs permet de participar a la guèrra de l'Espècia tà la dominacion d'Arrakís. Causitz lo camp vòste enter Atreides, Harkonnen, Fremen o la Guilda e susvivetz a l'ariditat de la politica imperiau, se n'ètz capables...

En tot gaudir de la dusau partida deu filme de Denis Villeneuve, e en esperar ua seguida potenciau, tau com lo MMORPG de l'estúdiu Funcom, *Dune : Awakening*, a Diu Negre ne'vs conselheram pas pro de léger aqueth monument de la SF e d'anar explorar çò qui's cela a l'ombra de las dunas d'Arrakís.

Dune Awakening - Funcom

cobejada : convoitée / a l'argüèit : a l'espèra, à l'affût, aux aguets / descabestrat : déchainé / En : mossur (dab signe de respècte)

4X : jòc de gestion d'empèri qui segueish 4 principis, exploracion, expansion, espleitacion e exterminacion, sia 4 mots dab ua x en anglès

celar : escóner, estujar, cacher

GLADIATORS 2.0

Lo 3 de junh passat, lo president de la Republica organizèt una recepcion bèla per botar a l'onor lo mitan de l'eSpòrt (comprèner « espòrt electronic »). Avèm aquí la pròva que l'opinion publica a plan cambiat e que duèi, los videojòcs se son integrats dins la societat. Pr'aquò, de monde refutan l'apellacion d'eSpòrt. Mas de qu'es l'eSpòrt ?

La Trackmania Cup en 2019

xQc a las mièjas finalas de l'OWWC 2018 - Fòto : Robert Paul

L'equipa PSG Talon en 2020

La Trackmania Cup en 2019

La Trackmania Cup en 2019

Luis Villasmil/Unsplash

Se parlam sonque d'un esfòrç fisic podèm alara botar en question los espòrts de tir ont l'esfòrç es brèu o limitat (skeet, arc, gòlf...). De mai, cossí considerar los espòrts ont l'esfòrç es mai subit que producit, coma per l'equitacion o los espòrts mecanics ? Una definicion que poiriá anar es aquela d'una practica professionala, enquadrada per de règlas e dirigida per una institucion.

Pels videojòcs son sovent los estúdios qu'organizan los eveniments (Valve amb los Majors per *Counter-Strike* per exemple), mas arriba tanben que siagan de particulars coma per la ZrT TrackMania Cup creada pel videasta Zerator. Mas encara, delà los jogaires, trapam d'arbitres, d'entraïnaires, de comentators esportius... *League of Legends* - França - faguèt una pichòta seria d'entrevistas de diferents mestiers.

Coma dins lo mitan esportiu, avèm tanben d'estadis, atal la Blizzard Arena qu'aculhís de partidas d'*Overwatch*. E s'arrèsta pas aquí, vesèm tanben d'esponsòrs esportius a l'imatge de Red Bull que supòrta l'equipa Oracle Red Bull Racing ; e pòt anar mai luènh amb d'equipas d'espòrt qu'esponsorizan d'equipas d'espòrt coma lo PSG e l'equipa de *League of Legends* PSG Talon.

Lo parallèl entre eSpòrt e espòrt va fins al debanament dels eveniments. Avèm de ceremonias de dubertura, d'animators, una retransmission,

de paginas de reclama, una ceremonia de remesa de prèmis amb una copa e una prima... D'alhors, *League of Legends* faguèt un partenariat amb lo rapaire american Lil Nas X pels mondials de 2022. Lo mitan de l'eSpòrt es doncas a se normalizar coma un novèla forma d'espòrt.

Çaquelà, coma dins l'espòrt, i a de trebols. D'en primièr, lo mestier de jogaire. Son sonque una ponhada d'elèits a poder èsser jogaires professionals e o son sovent pas mai de cinc o sièis ans. Aprèp, siá davalan dins de ligas inferioras, siá se reconvertisson dins d'autres mestiers de l'espòrt. Una de las rasons qu'explican aquela durada corteta es l'esfòrç mental impausat ; la necessitat d'una concentracion intensa, d'una capacitat de reaccion fòrça rapida e d'una plan bona coordinacion man-uèlh. Amb aquò, avèm tanben tota la pression mediatica que pòt destabilizar los jogaires : se trapa l'exemple del jogaire d'*Overwatch* xQc e sas multiplas polemicas. Tot aquò pòt menar a d'afars de tricha o de dopatge coma amb l'Aderrall (un medicament psicoestimulant) notadament utilizat dins lo mitan professional de *Call of Duty*.

Alara qu'a lo potencial per èsser una disciplina federatritz e populara, i a encara de camin de far. Contràriament a l'espòrt, i a pas d'espòrt handicapat nimaï una granda representacion de las femnas dins aquel mitan.

mitan : milieu / debanament : desvolopament, déroulement / reclama : publicitat
çaquelà : pr'aquò, pasmens, néanmoins / trebol : agitation, trouble, affaire louche / elèit : élite

AKROPOLIS

AQUÒ QUE PASSA LIS

Akropolis qu'ei arribat sus era mia taula de jòc ondrat de nombroses prèmis, coma eth prestigiós As d'Òr – Jòc dera Annada a Canas en 2023. Qu'era plan mès que'n calia entà balhà'm era hame d'agüerdar çò que s'amagava en aquera polida buèta. Macarèu ! Ara non la pòdi pas mès tornar barrar...

Akropolis qu'ei un jòc d'estrategia e... Hep, non partitz pas encara ! Pertant que sia un jòc d'estrategia, qu'ei vertaderament fòrça simple.

Sus eras cantèras dera Mediterranèa, ena Antiquitat, quauquas ciutats que's pelejan entara glòria e eth prestigi. Que sòtz un arquitecte e qu'avetz era carga dera creishença e deth embeliment dera vòsta vila. Entad aquò, que vos calerà agergar abitacions, temples, marcats, jardins, casèrnas e peirèras, sense desbrembar d'eslevar eras construccions : ad aquera epòca, totes qu'an hame d'aproishà's deths cèus e deths dius !

Eth principi de basa deth jòc qu'ei aquesit a brutlas : que cau tot simplament plaçar a orde teulas ath torn d'ua plaça de despart. E... qu'ei tot. S'eths plaçaments son fòrça permissius, be vos dobtatz que i a pr'aquò un jòc : totes eths plaçaments no's valen pas e que deuràn èster plan calculats entà marcar eth mès de punts possible en fin de partida. Atau, eras abitacions que foncionaràn mièlhor se son gropadas, mentre qu'eths comercants non aiman pas véder era concurrència a tocar, eras casèrnas que son plan mès

eficaças sus eras cantèras dera vilas e eths temples pròishi deths sues còrs. Aqueras arrèglas que son de bon cromprènguer e eras ilustracions e colors plan doças associadas a cada tipe de barri qu'ajudan a planificar visualament era ciutat. Ad aqueres barris que calerà ajustar plaças, que serviràn de multiplicators de punts pendent eth descompte finau.

Que compreguem a huec era fòrça d'Akropolis, e qu'ei çò que hè era sua escaijuda : qu'ei fòrça libre, mès solas eras tèrmes que mos fixam e qu'arribam a respectar seràn valorizadas ara fin. E qu'ei fòrça fin ! Era plegontor e eth potenciau deth jòc que pareishen cada jogaire va agir, progressar, pensar era evolucion dera sua ciutat, o sonque assajar causas, en aquò Akropolis que permet vertaderament uas quantas apròishas.

Qu'aimatz era estrategia ? Non aimatz pas era estrategia ? Qu'avez tota ua serada entà encadenar eras partidas ? Non avetz pas que 20 minutas entà un jòc aperitiu ? Que's pòt que totes aqueras questions aujan totes era mèma arresponsa : Akropolis.

AVIS
Akropolis merita sense contesta eths sues prèmis. Era sua rapiditat de presa en man qu'ei estonanta entà un jòc que desplega tant de possibilitats estrategicas. Qu'ei ua fòrça bona ilustracion d'aquestes jòcs avients d'accès mès fòrça pregonds. En arquitecte estratègi, qu'apreguem pòc a pòc a optimizar eths plaçaments dera nòstas teulas, a causar eras mès interessantas en « Chantièr » (era hotja), a non pas negligiar eth empielotatge deths barris e era verticalitat... En tot guardar, plan solide, un uelh sus çò que hè eth adversari, dinca embestiar eth son desvolopament, en tot panà'u era teula que s'espiava. Qu'existís tanben un mòde solò d'Akropolis, entà hèr-vos era man ath amagat dabans de destruir eras ambicions urbanas deths vòstes amics !

Akropolis
Jules Messaud
Pauline Détraç
Gigamic
26,90 €

2-4 jogaires
+8 ans
25 mn

cantèra : riba, bòrd / agergar : agençar / a brutlas : rapidament escaijuda : reüssita / avient : aisit, facile / hotja : pioche

UA VISITA A LA NASA

PROFESSOR : Revisem çò qu'avem après dens la visita. Dab un telescòpi, de tele (luenh) e skopein (mirar), que vesem objèctes dens lo cèu pr'amor qu'augmenta la luminositat (lo mes important) e la pagèra deus objèctes espiais.

SCIENTIFIC DE LA NASA : Òc. La lutz qu'arriba suu miralh concau dit primari. Coma vien de hèra luenh, la quantitat qu'ei febla. Lo miralh que hè convergir la lutz sus un miralh segondari, puish au punt focau e fin finala dens l'ocular. Atau l'imatge vista qu'ei invertida.

...e mes gran ei lo diamètre deu miralh principau, mes captatz lutz e mes vesetz causas. Lo grossiment eth que depend de la longor focau.

Òc. Lo prumèr gran telescòpi qu'era lo deu Mont Wilson (California) dab un diamètre de 2,54 m, fondat en 1904. Uei lo *Very Large Telescope* (europèu) basat a Chile, qu'ei compausat de 4 telescòpis dab miralhs de 8,20 m de diamètre. E, tà véser melhor enquèra, qu'enviam telescòpis dens l'espaci coma lo darrèr, James Webb, lo 25 de deceme de 2021. Que vei objèctes 100 còps mens lusents que çò que vesèva Hubble, lo telescòpi espaciau precedent enviat en 1990.

Qu'avetz enviat James Webb dab Ariane 5. Coma l'avetz hèit càber dens la fusada ?

Que l'avem plegat coma un contorsionista dens ua boeita. Lo desplegament dens l'espaci qu'era la manòbra mes complexa e riscada qu'avem jamès realizada.

E coma hètz tà mesurar l'atge d'ua galaxia ?

Que descompausam la lutz enviada per la galaxia dab espectrografs (embarcats per James Webb). Que mesuram lo descalatge dens l'infraroi (devut a l'expansion de l'univèrs), que nos balha l'atge aproximatiu de la galaxia. De mes, qu'analizam los clòts e las bòças de la corba e que'n dedusim la sua composicion quimica.

Que sabem qu'a observat ua galaxia neishuda 320 milions d'annadas après lo Big Bang.

Òc, JADES-GS-z13-0. Qu'ei la mes vieja e luenhèca qu'avem observada. Que nos permeterà de comprèner melhor la formacion de las estelas e deus elements quimics que constituishen la vita.

Qu'auretz descobèrt ua subertèrra, K2-18b, a 124 annadas lutz, dus còps mes grana que la Tèrra e propícia a l'aparicion de la vita. Ei vertat ?

Òc. E Olivier Berné, un Tolosan de l'Institut de recèrca en astrofisica e planetologia (IRAP) responsable d'un deus programas scientifics de la mission d'exploracion James Webb, qu'a descobèrt ua navèra molecula, lo cation metil (CH₃⁺) mercès a las observacions deu telescòpi.

Adara que sabetz tot. Gojatas e gojats, un exercici tau mes que veng : Space X que vòu lançar un telescòpi dab ua resolucio 4 còps melhora que los actuaus. Qu'avetz 4,5 miliards d'euros. Perpausat la vòsta solucio ! Tà vos ajudar, que podetz emplegar lo site internet Space Telescope Designer.

Bastir e lançar lo son telescòpi espaciau (en anglés) : lodiari.com/SpaceTD

pagèra : dimension / càber : tièner / luenhèca : qui ei luenh / infrarouge : infrarouge / clòt : creux cation : ion que s'a perdut un o mei d'un electron e donc cargat positivament

Parpalhon Blau

YOUTUBAIRE

GABRIEL EST **CRÉATEUR DE CONTENU EN OCCITAN**. POUR LUI, C'EST NORMAL DE FAIRE DES VIDÉOS DANS CETTE LANGUE : C'EST SA LANGUE, IL LA PARLE DEPUIS LONGTEMPS. ET IL AVAIT ENVIE D'EN FAIRE QUELQUE CHOSE, DE CRÉER, D'AVOIR, GRÂCE À SA CHAÎNE, UN **ESPACE D'EXPRESSION**.

“**CREAR DE CONTENGUT EN OCCITAN M'ES NATURAL**”

POUR GABRIEL, L'OCCITAN AMÈNE UNE **ORIGINALITÉ**. CELA LUI PERMET D'**ÉCHANGER** AVEC DES VIEWERS DANS LE MONDE ENTIER, DE PARLER AVEC DES CURIEUX AINSI QU'AVEC D'AUTRES CRÉATEURS RECONNUS. ET IL S'AMUSE BEAUCOUP !

À L'ÉCOUTE, IL PROPOSE À SON AUDIENCE DES VIDÉOS POUR APPRENDRE L'OCCITAN, JOUER À COMPARER LES LANGUES OU BIEN DES **CRÉATIONS ORIGINALES**. ET IL PEUT PASSER BEAUCOUP DE TEMPS À PRÉPARER LES HISTOIRES QU'IL NOUS RACONTE FACE CAMÉRA !